

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૨૦૫૫૨/૨૦૧૫

થી

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૨૦૫૫૬/૨૦૫૫

સાથે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૩૫૩૬/૨૦૧૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન. વી. અંજારિયા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના

જ	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
---	---	----

=====

રમેશભાઈ ઉક્કડ વસાવા – અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને જ – સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

એસ.સી.એ. નં. ૨૦૫૫૨/૨૦૧૫ થી ૨૦૫૫૬/૨૦૧૫ માં ઉપસ્થિતિ

અરજદાર(ઓ) નં.૧ તરફે શ્રી સત્યમ વાય. છાયા, વકીલ

સામાવાળા(ઓ) નં.૧ તરફે શ્રી તીર્થરાજ પંડ્યા, એડવાન્સ કોપી પર
આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર

એસ.સી.એ. નં. ૩૫૩૬/૨૦૧૬ માં ઉપસ્થિતિ

અરજદાર(ઓ) નં.૧ તરફે શ્રી નીરવ આર. મિશ્રા, વકીલ

સામાવાળા(ઓ) નં.૧ તરફે શ્રી તીર્થરાજ પંડ્યા, એડવાન્સ કોપી પર
આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન. વી. અંજારિયા

તારીખ: ૨૯/૦૪/૨૦૧૬

કોમન સીએવી ચુકાદો

૧. તમામ અરજીઓમાં સમાન હકીકતો સમાવિષ્ટ છે, વાદગ્રસ્ત હુકમો સમાન કારણો પર આધારિત છે, તેથી તેઓ સમાન મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત કરે છે. તદનુસાર, પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિ અને વિનંતીથી અરજીઓના મથાળા હેઠળના સમૂહને એકસાથે હાથ ધરવામાં આવેલ અને સુનાવણી કરવામાં આવેલ. આ સંયુક્ત હુકમથી તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨. તમામ અરજીઓમાં કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ અને પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારી દ્વારા બહાલ રાખવામાં આવેલ હુકમ સામે પડકાર ફેંકવામાં આવ્યો છે, જેણે ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા માટે સંબંધિત અરજદારોની અરજીઓ નામંજૂર કરી હતી. અરજદારો અરજ કરે છે કે રિવીઝન અરજીઓની પુનઃસુનાવણી માટે કેસ પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારીને રિમાન્ડ કરવામાં આવે. તેઓ અરજ કરે છે કે સામાવાળા-સત્તાધિકારીઓને પ્રશ્નવાળો વિસ્તાર અન્ય કોઈપણ પક્ષકારની

તરફેલામાં મંજૂર ન કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે અને ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા માટે અરજદારોની અરજીઓ મંજૂર કરવામાં આવે.

૩. દરેક અરજીમાંથી સંબંધિત હકીકતો તારવતાં, સૌપ્રથમ ઉલ્લેખિત સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૦૫૫૨/૨૦૧૫ ના અરજદારે તારીખ ૦૭ નવેમ્બર, ૨૦૦૭ ના રોજ સુરતના ઝઘડિયા તાલુકાના ઈન્દોર ખાતે નર્મદા નદીના પટની સામે સર્વે નં. ૨૦૩, ૨૬૩ ની સામેના વિસ્તારમાં ક્વોરી લીઝ માટે અરજી કરી હોવાનું જણાય છે. ચોથા સામાવાળા-કલેક્ટર, ભરૂચે તેમના તારીખ ૦૧ માર્ચ, ૨૦૧૧ ના હુકમ દ્વારા તે કારણોસર અરજી નામંજૂર કરી હતી કે માંગ હેઠળનો વિસ્તાર બ્લોક વિસ્તારમાં સમાવિષ્ટ હતો, અને મામલતદારના મહેસૂલી અભિપ્રાયને ધ્યાનમાં રાખીને ઈન્દોર ગ્રામ પંચાયતે તેના તારીખ ૨૯ નવેમ્બર, ૨૦૧૦ ના ઠરાવમાં જમીન બ્લોક કરવા માટે સંમતિ આપી ન હતી, તેથી અરજદારની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારીએ તેમના તારીખ ૧૯ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૫ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા કલેક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલ કારણને બહાલ રાખતાં, એ પણ નોંધ્યું હતું કે ગુજરાત માઈનોર મિનરલ્સ કન્સેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૦ ના નિયમ ૬૯ ને ધ્યાનમાં રાખીને અને ઉદ્યોગ અને ખાણ વિભાગના તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ના ઠરાવ હેઠળ, સાદી ખનીજ રેતીના ખનન માટેના વિસ્તારોનો જાહેર હરાજી યોજીને પારદર્શક પદ્ધતિથી નિકાલ કરવાની નીતિ જોગવાઈ કરાયેલ છે. આ હુકમો સામે પડકાર ફેંકવામાં આવ્યો છે.

૩.૧ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૨૦૫૫૩/૨૦૧૫ ના અરજદારે ભરૂચના ઈન્દ્રોડા ગામ ખાતે સર્વે નં. ૨૦૩ અને ૨૬૩ માં નર્મદા નદીના પટમાં ક્વોરી લીઝ માટે તારીખ ૦૭ નવેમ્બર, ૨૦૦૭ ના રોજ અરજી કરી હતી. સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૨૦૫૫૪/૨૦૧૫ ના અરજદારની અરજી એ જ ગામ માટે સર્વે નં. ૪૩૦ માટે એ જ તારીખની હતી. એસ.સી.એ. નં. ૨૦૫૫૫/૨૦૧૫ ના અરજદારનો કેસ માંગવામાં આવેલ સર્વે નંબર તેમજ અરજીની તારીખના સંદર્ભમાં અલગ ન હતો, એસ.સી.એ. નં. ૨૦૫૫૬/૨૦૧૫ માં, અરજદારે તે જ ગામ ખાતે તે જ નદીના પટમાં સર્વે નં. ૨૫૦ અને ૨૫૧ માટે તે જ તારીખે અરજી કરી હતી.

૩.૨ જ્યાં સુધી એસ.સી.એ. નં. ૩૫૩૬/૨૦૧૬ નો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, અરજદારે ગાંધીનગરના માણસા તાલુકાના દલવાડ ખાતે સર્વે નં. ૧૩૭ ની નદીના પટની જમીન સંબંધે લીઝ માટે તારીખ ૧૬ એપ્રિલ, ૨૦૦૭ ના રોજ અરજી કરી હતી. કલેક્ટર દ્વારા તારીખ ૦૪ જૂન, ૨૦૧૧ ના રોજ તેમની અરજી તે કારણોસર નામંજૂર કરવામાં આવી હતી કે જાહેર હરાજીની પદ્ધતિ યોગ્ય પદ્ધતિ હતી. પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારીએ તારીખ ૦૩ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૫ ના વાદગ્રસ્ત હુકમમાં ૨૦૧૦ ના નિયમોના નિયમ ૬૯ ના સંદર્ભમાં અને પારદર્શિતાના સિદ્ધાંતનો ઉલ્લેખ કરીને આ મતને માન્ય રાખ્યો હતો.

૪. શરૂઆતમાં, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે સમાન હુકમોના સંદર્ભમાં આ કોર્ટના હુકમો પર આધાર રાખ્યો હતો જેના દ્વારા કેસને પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારીને

તે કારણોસર રિમાન્ડ કરવામાં આવ્યો હતો કે અરજદારોની અરજીઓ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પહેલાની હતી, તેથી તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ના ઠરાવ મુજબ, જાહેર હરાજીની નીતિ આવી અરજીઓને લાગુ પડશે નહીં અને સમાન કેસોમાં સત્તાધિકારીઓએ વાદગ્રસ્ત હુકમોમાં લેવાયેલ મત કરતાં અલગ મત લીધો છે.

૪.૧ કોર્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત રજૂઆત સ્વીકારવામાં આવી ન હતી અને બાબતને રિમાન્ડ કરવાનો માર્ગ અપનાવવામાં આવ્યો ન હતો, ખાસ કરીને સુલેખન સિંહ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. [એ.આઇ.આર. ૨૦૧૬ એસ.સી. ૨૨૮] માં સુપ્રીમ કોર્ટના તાજેતરના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેતાં, જે આ વિષય પર સિદ્ધાંત પ્રસ્થાપિત કરે છે કે ક્વોરી લીઝની હરાજી એ એક એવી પદ્ધતિ છે જે અનુચ્છેદ ૧૪ ના સિદ્ધાંતો અને ભાવના દ્વારા માર્ગદર્શિત છે અને જાહેર મહેસૂલના બહોળા હિતને સાધે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતનો ઉપરોક્ત ચુકાદો પ્રવર્તમાન હોવાનું ધ્યાનમાં લેતાં, અન્ય કેસોમાં કરવામાં આવ્યું હતું તેમ બાબતને રિમાન્ડ કરવાનો માર્ગ યોગ્ય માર્ગ ગણવામાં આવ્યો ન હતો, કારણ કે તે એક યાંત્રિક ક્વાયત સમાન બની રહેતે. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોએ વાદગ્રસ્ત હુકમોમાંથી ઉદ્ભવતા વિવાદના તમામ પાસાઓ પર રજૂઆતો કરી હતી, બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને વિગતવાર સાંભળવામાં આવ્યા હતા.

૫. શરૂઆતમાં સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) માં સર્વોચ્ચ અદાલતના સદર ચુકાદા તરફ ધ્યાન દોરતાં, તે વિવાદના સંબંધમાં સિદ્ધાંત પ્રસ્થાપિત કરે છે.

ઉપરોક્ત ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વિચારણા કરવામાં આવેલ પ્રશ્ન એ છે કે શું હાઈકોર્ટ તારીખ ૨૪ મે, ૨૦૧૪ અને ૨૬ મે, ૨૦૧૪ ના હુકમો દ્વારા અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં મંજૂર કરાયેલ માઈનીંગ લીઝને તે કારણોસર રદ કરવામાં વાજબી હતી કે સદર લીઝ તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના સરકારી હુકમના ઉલ્લંઘનમાં મંજૂર કરવામાં આવી હતી, જેના હેઠળ પારદર્શિતાના હિતમાં અને જાહેર મહેસૂલના રક્ષણ માટે ઈ-ટેન્ડરીંગ મારફતે યુ.પી. માઈનોર મિનરલ્સ (કન્સેશન) રૂલ્સ, ૧૯૬૩ ના પ્રકરણ ૪ હેઠળ જ માઈનીંગ લીઝ મંજૂર કરી શકાય તેમ હતું.

૫.૧ ઉપરોક્ત સરકારી હુકમ પહેલાં, યુ.પી. રાજ્યમાં માઈનીંગ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા હરાજી સિવાયની અન્ય રીતે લીઝ મંજૂર કરવામાં આવતી હતી. નીતિમાં ફેરફાર ઉપરોક્ત સરકારી હુકમ દ્વારા લાવવામાં આવ્યો હતો જેમાં નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી.

“રાજ્યમાં માઈનીંગ લીઝની મંજૂરીના સંબંધમાં પારદર્શિતા લાવવા માટે, ઉત્તર પ્રદેશ માઈનોર મિનરલ્સ (કન્સેશન) રૂલ્સ, ૧૯૬૩ ના પ્રકરણ-૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ટેન્ડર આમંત્રિત કરીને ઈ-ટેન્ડરીંગ સિસ્ટમ દ્વારા લીઝ મંજૂર કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. આ પગલા દ્વારા, છૂટછાટ પર ગૌણ ખનિજો ઉપાડવાથી, પારદર્શિતા વધશે અને તેની સાથે સ્પર્ધા થશે અને તેના કારણે રાજ્ય સરકારને મહત્તમ દર મળશે.”

પ.૧.૧ સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદાના ફક્ત ૫ માં સ્પષ્ટપણે અવલોકન કર્યું હતું કે નીતિમાં ઉપરોક્ત ફેરફાર કાયદાની એ સ્થિતિ સાથે સુસંગત હતો કે રાજ્યની સરકારી મિલકતનું વિતરણ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ સાથે સુસંગત બિન-મનસ્વી પદ્ધતિથી થવું જોઈએ.

“નીતિમાં ઉપરોક્ત ફેરફાર કાયદાની એ સ્થિતિ સાથે સુસંગત જણાય છે કે રાજ્યની સરકારી મિલકતનું વિતરણ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ સાથે સુસંગત બિન-મનસ્વી પદ્ધતિથી થવું જોઈએ (જુઓ (૨૦૧૨) ૩ એસ.સી.સી. ૧ સેન્ટર ફોર પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા; (૨૦૧૨) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧ નેચરલ રિસોર્સીસ એલોકેશન, ઈન રી, સ્પેશિયલ રેફરન્સ નં. ૧/૨૦૧૨; (૨૦૧૪) ૯ એસ.સી.સી. ૫૧૬ મનોહર લાલ શર્મા વિરુદ્ધ પ્રિન્સિપલ સેક્રેટરી અને (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. ૫૯૦ ગોવા ફાઉન્ડેશન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા).”

(પેરા ૫)

પ.૧.૨ વધુમાં એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે અરજી પડતર હોવાથી સદર તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના સરકારી હુકમ સિવાયની અન્ય રીતે એટલે કે ઈ-ટેન્ડરીંગ સિવાયની રીતે અરજી ધ્યાનમાં લેવા માટે કોઈ પ્રસ્થાપિત અધિકાર નિર્માણ થતો નથી.

૬. આ તબક્કે સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદા અંગેની ચર્ચાને બાજુ પર રાખતાં, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ શ્રી સત્યમ છાયા તેમજ એક અરજદારના વિદ્વાન વકીલ શ્રી નીરવ મિશ્રાએ નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી હતી.

૬.૧ અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે સુલેખન (ઉપર મુજબ) માં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાના સંદર્ભમાં રજૂઆત કરી હતી કે તે ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યની તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ની નીતિના સંદર્ભમાં હતો જે ત્યારબાદ તારીખ ૨૨ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૪ ના રોજ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ની નીતિ મુજબ તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના રોજ પડતર તમામ અરજીઓ નામંજૂર થઈ ગયેલી ગણાઈ હતી અને એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ પછી, તમામ અરજીઓ માત્ર ઉત્તર પ્રદેશ માઈનોર મિનરલ કન્સેશન્સ રૂલ્સ, ૧૯૬૩ ના પ્રકરણ ૪ મુજબ જ ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે અને સદર નિયમોના પ્રકરણ ૨ માં ઉલ્લેખિત પ્રક્રિયાને પડતી મૂકવામાં આવી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ગુજરાત રાજ્યમાં, એવી કોઈ નીતિ નથી જે માન્ય રાખે કે કટ-ઓફ તારીખે (૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦) તમામ અરજીઓ નામંજૂર થઈ ગયેલી ગણાય અને આમ, બંને કેસોમાં આ મૂળભૂત હકીકતગત તફાવત છે. તેમણે એ રજૂઆત કરવાના પ્રયાસમાં ઉત્તર પ્રદેશ માઈનોર મિનરલ કન્સેશન્સ રૂલ્સ, ૧૯૬૩ ની જોગવાઈઓનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે સુલેખન (ઉપર મુજબ) માં પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંત અરજદારના કેસને લાગુ કરી શકાય નહીં.

૬.૨ અરજદારના વિદ્વાન વકીલે ત્યારબાદ આ કોર્ટની ખંડપીઠ દ્વારા લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૮૨૪/૨૦૧૩ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૨/૧૩ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૪ ના હુકમ તેમજ ઉપરોક્ત લેટર્સ પેટન્ટ અપીલના હુકમમાંથી ઉદ્ભવતી રિવ્યુ અરજી એવી મિસેલેનિયસ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૨૩૦/૨૦૧૪ ના હુકમનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે લેટર્સ પેટન્ટ બેન્ચે ચુકાદાના ફક્ત ૧૧.૨ અને ૧૨ માં રાજ્ય સરકારને તમામ લીઝ માત્ર હરાજી દ્વારા જ મંજૂર કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો, જો કે રાજ્યએ સદર નિર્દેશના સંબંધમાં રિવ્યુ અરજી દાખલ કરી હતી જેમાં રાજ્યએ એવું વલણ અપનાવ્યું હતું કે મુખ્ય ખનિજના નિકાલ માટે જાહેર હરાજી એ અપરિવર્તનશીલ નિયમ નથી, તેથી પ્રત્યેક કેસમાં ગોણા ખનિજોના નિકાલ માટે જાહેર હરાજી યોજવાનો નિર્દેશ વાજબી ગણાશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ત્યારબાદ મિસેલેનિયસ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૦૩૨/૨૦૧૪ તેમજ મિસેલેનિયસ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૯૬૬/૨૦૧૪ માં હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો જે દર્શાવે છે કે ઉપરોક્ત લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૮૨૪/૨૦૧૩ માં લેટર્સ પેટન્ટ બેન્ચનો અગાઉનો હુકમ રિકોલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૬.૩ ત્યારબાદ અરજદાર તરફે રજૂઆત કરવામાં આવી હતી અને કમિશનરેટ ઓફ જીઓલોજી એન્ડ માઇનીંગના તારીખ ૦૬ એપ્રિલ, ૨૦૧૧ ના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો, કમિશનર ઓફ જીઓલોજીની કચેરીના તારીખ ૦૧ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૧ ના વધુ પરિપત્ર તેમજ તારીખ ૧૩ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૩ ના ઠરાવ પર આધાર

રાખવામાં આવ્યો હતો. તેના આધારે રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ના ઠરાવમાં, તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ ની કટ-ઓફ તારીખનો ખાસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, તેથી તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ ના રોજ કે તે પહેલાં કરાયેલી અરજીઓ નીતિ હેઠળ નિયંત્રિત થશે નહીં. આવી અરજીઓ ૨૦૧૦ ના નિયમો હેઠળ નિયત પ્રક્રિયા મુજબ ધ્યાનમાં લેવામાં આવી શકે છે, તેમ અરજદારના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી. કમિશનરેટ ઓફ જીઓલોજી એન્ડ માઇનીંગની કચેરીના તારીખ ૦૬ એપ્રિલ, ૨૦૧૧ અને ૦૧ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૧ ના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો તારીખ ૨૩ માર્ચ, ૨૦૧૧ ના રોજ યોજાયેલ કોઓર્ડિનેશન-કમ-એમ્પાવર્ડ કમિટીની બેઠક પરથી ઘડવામાં આવ્યા હોવાનું જણાય છે. તેમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે (એ) લિગ્નાઈટ, બોક્સાઈટ, મેંગેનીઝ અને લાઈમ સ્ટોન સિવાયના ગોણા અને મુખ્ય ખનિજ કન્સેશન માટે ખાનગી જમીનની અરજીઓના કિસ્સામાં, સામાન્ય રીતે કોઈ બ્લોક જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવશે નહીં અને પ્રવર્તમાન જીઆર અને પ્રક્રિયા મુજબ નિર્ણય લેવામાં આવશે. (બી) મુખ્ય અને ગોણા ખનિજો માટે સરકારી જમીનમાં તમામ ખનિજ ધરાવતા વિસ્તારની ઉપલબ્ધતા પબ્લિક ડોમેનમાં મૂકવામાં આવશે. (સી) ઉપર જણાવ્યા મુજબ પ્રાપ્ત થયેલ મુખ્ય ખનિજો માટેની અરજીનો નિકાલ એમ.સી.આર., ૧૯૬૦ અને આવા ખનિજના સંબંધમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા વખતોવખત બહાર પાડવામાં આવેલ માર્ગદર્શિકા મુજબ કરવામાં આવશે. (ડી) તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પછી પ્રાપ્ત થયેલ ગોણા ખનિજોની અરજીનો નિકાલ

(૧) પ્રાઈમ લોકેશન વિસ્તારના કિસ્સામાં, અરજીનો નિકાલ જાહેર હરાજી દ્વારા કરવામાં આવશે અને (૨) છૂટાછવાયા ખનિજ ધરાવતા વિસ્તાર/ઓછી માંગવાળા વિસ્તારના કિસ્સામાં, તે પબ્લિક ડોમેનમાં મૂક્યા પછી અરજી મંગાવવામાં આવશે. અરજીઓનો નિકાલ જી.એમ.એમ.સી.આર., ૨૦૧૦ ના નિયમ ૮(૨) મુજબ કરવામાં આવશે. એક જ શ્રેણીમાં એકથી વધુ અરજીઓના કિસ્સામાં, તેનો નિકાલ ડ્રો સિસ્ટમ દ્વારા કરવામાં આવશે; તારીખ ૦૧ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૧ ના આગામી પરિપત્રમાં તારીખ ૦૬ એપ્રિલ, ૨૦૧૧ ના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોના ફ્કરા (ડી)(૧) ની સ્પષ્ટતા કરતાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આવા વિસ્તારમાં, જો સિંગલ કેટેગરીની અરજી મળે, તો તેનો નિકાલ હરાજી દ્વારા થવો જોઈએ, જ્યારે જો બે કરતાં વધુ અરજીઓ મળે, તો નિકાલ જાહેર હરાજી દ્વારા થશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ના સર્વગ્રાહી ઠરાવમાં રૂપાંતરિત થયા હતા જેણે આખરે ગૌણ ખનિજ સાદી રેતી માટે તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પછી મળેલી અરજીઓના નિકાલના પ્રશ્નનો નિકાલ કર્યો હતો.

૬.૪ તારીખ ૨૩ માર્ચ, ૨૦૧૬ ના સુધારાના મુસદ્દામાં, અરજદારો તરફે સદર માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો અને ઠરાવના સંદર્ભમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે રાજ્ય સરકારે ઉપરોક્ત ઠરાવ મુજબ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ ની તારીખને તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ ના રોજ કે તે પહેલાં કરાયેલી અરજીઓ અને તે પછી કરાયેલી અરજીઓ માટે વર્ગીકરણની તારીખ તરીકે નક્કી કરી હતી. એવી

રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ઘડવામાં આવેલી નીતિ મુજબ માત્ર તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પછીની અરજીઓનો જ જાહેર હરાજની પદ્ધતિ દ્વારા નિકાલ કરવાની જોગવાઈ છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તે નિયમો સાથે સુસંગત છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સદર નિયમોના નિયમ ૬૯ હેઠળ, સક્ષમ સત્તાધિકારીને સરકારના સામાન્ય કે ખાસ હુકમ દ્વારા નિયત કરાયેલ નિયમો અને શરતો પર કોઈપણ ગોંડા ખનિજને દૂર કરવાના અથવા તેના પરની રોયલ્ટી એકત્રિત કરવાના અધિકારનું જાહેર હરાજ દ્વારા વેચાણ કરવાની કે અન્યથા નિકાલ કરવાની સત્તા છે. તેથી અરજદારના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે સદર નિયમોના નિયમ ૬૯ ને માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો તેમજ તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ની નીતિ સાથે વાંચતાં એ સ્પષ્ટ થાય છે કે સરકાર હરાજની પ્રક્રિયા લાગુ કરવાના હેતુ માટે તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પછી કરવામાં આવેલી અરજીઓના સંદર્ભમાં વર્ગીકરણ કરી શકે છે, જ્યારે બાકીની અરજીઓ હરાજ માટે સમાવિષ્ટ નથી.

૬.૫ વધુમાં એ વાત પર ભાર મૂકવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારી પ્રવર્તમાન નીતિને સમજવામાં નિષ્ફળ ગયા અને સમાન કેસોમાં પસાર કરાયેલા અન્ય હુકમો ધ્યાનમાં લીધા નહીં અને તેથી સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ ના ભંગમાં કાર્ય કર્યું. અરજદારના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, વાદગ્રસ્ત હુકમ સ્પષ્ટ ભૂલથી ગ્રસિત હતો અને તેણે ઠરાવનું અર્થઘટન ખોટું કર્યું હતું અને સમાન કેસોના હુકમોની અવગણના કરી હતી.

૬.૬ ઉદ્યોગ અને ખાણ વિભાગના અંડર સેક્રેટરી મારફતે સામાવાળા નં.૧-રાજ્ય દ્વારા સોગંદનામું-જવાબ દાખલ કરીને તમામ અરજીઓનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અરજદારોનો કોઈ કાનૂની અધિકાર ન હતો, તેનું ઉદ્ધંધન થવાની વાત તો દૂર રહી, અને રેતી માટે માઈનીંગ લીઝ મંજૂર કરવા માટેની તેમની અરજીઓનો નિર્ણય કરવાની બાબતમાં અરજદારો સાથે કોઈ ભેદભાવપૂર્ણ વર્તન કરવામાં આવ્યું હોવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. નીચે મુજબની દલીલો ઉઠાવવામાં આવી છે.

(એ) તારીખ ૧૯/૦૯/૨૦૧૫ ના વાદગ્રસ્ત હુકમમાં, પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારીએ ગુજરાત માઈનોર મિનરલ્સ કન્સેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૦ ના નિયમ ૬૯ પર આધાર રાખ્યો છે અને સદર અરજી તે કારણોસર નામંજૂર કરવામાં આવી હતી કે પ્રશ્નવાળી લીઝનો નિકાલ હરાજીની કાર્યવાહી દ્વારા કરવામાં આવશે (સોગંદનામા-જવાબનો પેરા ૮);

(બી) અરજદારની અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે, સામાવાળા નં.૪ એ અવલોકન કર્યું છે કે અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલ વિસ્તાર બ્લોક હેઠળ આવરી લેવાયેલ છે અને ઇન્દોર ગ્રામ પંચાયત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૯/૧૧/૨૦૧૦ ના ઠરાવ નં.૮ પરથી પસાર કરાયેલ મામલતદાર, ઝઘડિયા દ્વારા મળેલ તારીખ ૨૦/૦૧/૨૦૧૧ ના મહેસૂલી અભિપ્રાયને ધ્યાનમાં લેતાં જેમાં સદર ગ્રામ પંચાયતે બ્લોકની રચના માટે સંમતિ આપી ન હતી અને તેથી, આવા નકારાત્મક અભિપ્રાયના આધારે, સામાવાળા નં.૪ એ

સાદી રેતીના ખનન મંજૂર કરવા માટે અરજદારની અરજી નામંજૂર કરવાનું યોગ્ય માન્યું હતું (સોગંદનામા-જવાબનો પેરા ૯);

(સી) સંબંધિત મામલતદારનો અભિપ્રાય મંગાવવાની આવી પ્રક્રિયા અને સંબંધિત ગ્રામ પંચાયત સાથે વિચાર-વિમર્શની જરૂરિયાત નિયમ ૪(૬) હેઠળ કલ્પવામાં આવેલ છે. નિયમ ૪ નું અવલોકન સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે યોગ્ય સ્તરે ગ્રામસભાની ભલામણ વિના અનુસૂચિત વિસ્તારમાં ગોણ ખનિજ માટે પરવાનાની પરમિટ માટે કોઈ ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં અને તેથી, સત્તાધિકારી માટે સંબંધિત ગ્રામ પંચાયત પાસેથી જરૂરી મંજૂરી અથવા ભલામણ મેળવવી ફરજિયાત હતી, કારણ કે અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલ વિસ્તાર અનુસૂચિત વિસ્તાર હેઠળ આવે છે. તેથી, કોઈપણ કલ્પનાથી એવું માની શકાય નહીં કે સામાવાળા નં.૪ એ કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાને અનુસર્યા વિના અને કોઈપણ પ્રવર્તમાન નીતિઓના ઉદ્દેશ્યમાં તારીખ ૦૧/૦૩/૨૦૧૧ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કર્યો છે (સોગંદનામા-જવાબનો પેરા ૧૦);

(ડી) ગુજરાત માઈનોર મિનરલ કન્સેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૦ ના નિયમ ૬૯ મુજબ, એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે અમુક કિસ્સાઓમાં ખનિજોના ખનન માટેનો વિસ્તાર જાહેર હરાજી દ્વારા ફાળવવામાં આવી શકે છે (સોગંદનામા-જવાબનો પેરા ૧૧);

(ઈ) નિયમ ૬૯ ની જોગવાઈઓ જાહેર હરાજ દ્વારા કે અન્યથા માઈનીંગના હેતુ માટે કોઈપણ લીઝ વિસ્તારની ફાળવણીની બાબતમાં સત્તાધિકારીને વિવેકાધીન સત્તાઓ પૂરી પાડે છે. નિયમ ૬૯ હેઠળ અર્પણ કરાયેલી આવી સત્તાઓને તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ના ઠરાવ દ્વારા સુધારવામાં આવી નથી. હરાજ માટે આવા વિસ્તારને પબ્લિક ડોમેનમાં મૂકીને માઈનીંગના હેતુ માટે કોઈપણ લીઝ વિસ્તાર ફાળવવો એ હજુ પણ સત્તાધિકારીઓની વિવેકાધીન સત્તાઓની અંદર છે. તેથી, બંને સત્તાધિકારીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ નિયમોની જોગવાઈઓ અને સરકાર દ્વારા વખતોવખત ઘડવામાં આવેલી નીતિઓની સંપૂર્ણપણે અંદર છે. ઉપર જણાવેલી બાબતોને ધ્યાનમાં લેતાં, અરજી રદ થવા પાત્ર છે કારણ કે તે સામાવાળા નં.૪ અને પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોને ખોટી રીતે વાંચવાનો અને તેનું ખોટું અર્થઘટન કરવાનો પ્રયાસ છે, ખાસ કરીને, જ્યારે રાજ્ય સરકારની નીતિઓને અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવી નથી (સોગંદનામા-જવાબનો પેરા ૧૩).

૬.૭ વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી તીર્થરાજ પંડ્યાએ કેસની હકીકતો અને માઈનીંગ લીઝની અરજીઓના નિકાલના સંબંધમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ વિવિધ પરિપત્રો અને નીતિગત માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોના સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત દરખાસ્તોને સંક્ષિપ્તમાં વિસ્તૃત રીતે સમજાવી હતી. તેમણે ગુજરાત માઈનોર મિનરલ્સ કન્સેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૦ (જે હવે પછી '૨૦૧૦ ના નિયમો' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ના નિયમ ૬૯ ની ભાષા પર પ્રકાશ

પાડીને રજૂઆત કરી હતી કે હરાજીની નીતિ સદર જોગવાઈ સાથે સુસંગત અને માત્ર અનુરૂપ છે. તેમણે એમ પણ રજૂઆત કરી હતી કે કોઈપણ અરજદારો માટે ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરાવવા માટે કોઈ પ્રસ્થાપિત કે નિશ્ચિત અધિકાર નથી.

૭. રજૂઆતો, વિવાદની વ્યાપક રૂપરેખાની નોંધ લીધા પછી અને સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) માં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, સદર અધિનિયમ અને સદર નિયમોની સંબંધિત જોગવાઈઓ પર સંક્ષિપ્તમાં દષ્ટિપાત કરી શકાય.

૭.૧ હાલના કેસોમાં, મુદ્દો ગોંડા ખનિજ-સાદી રેતી સાથે સંબંધિત છે. માઈન્સ એન્ડ મિનરલ્સ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૫૭ ની કલમ ૧૫ રાજ્ય સરકારને ખાણો અને ખનિજોના સંબંધમાં નિયમો બનાવવાની સત્તા અર્પણ કરે છે. વૈધાનીક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ઘડવામાં આવેલ ગુજરાત માઈનોર મિનરલ્સ કન્સેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૦ અન્ય બાબતોની સાથે કલમ ૨(૭) માં 'ક્વોરી લીઝ' શબ્દની વ્યાખ્યા આપે છે. નિયમ ૪ ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા સાથે સંબંધિત છે જે તેના સંબંધિત ભાગમાં નીચે મુજબ વંચાય છે.

“૪. ક્વોરી લીઝની મંજૂરી.-(૧) આ નિયમોમાં અન્યથા સ્પષ્ટપણે નિયત કરવામાં આવ્યું હોય તે સિવાય,.....

(૨)

(૩) આવા ખનિજના સંરક્ષણ અને વૈજ્ઞાનિક આર્થિક વિકાસ અંગે કમિશનર દ્વારા વખતોવખત બહાર પાડવામાં આવે તેવી સામાન્ય સૂચનાઓ અને નિર્દેશો મુજબ સિવાય સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈપણ ગોણા ખનિજના સંબંધમાં કોઈ ક્વોટી લીઝ મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં.”

૭.૨ સદર નિયમોનો નિયમ ૫ ક્વોટી લીઝના રિન્યુઅલ સાથે સંબંધિત છે. નિયમ ૬ ક્વોટી લીઝ મંજૂર કરવા માટે કરવાની અરજી અંગે જોગવાઈ કરે છે. નિયમ ૮ અગ્રતાને લગતો છે અને તેનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યો છે.

“નિયમ-૮ અગ્રતા.-[૧] નિયમ ૭ હેઠળ અરજી મળ્યા પછી, સક્ષમ સત્તાધિકારી, તેમને યોગ્ય લાગે તેવી પૂછપરછ કર્યા બાદ, અરજી રજૂ કર્યાની તારીખથી નેપું દિવસની અંદર અરજદારને ક્વોટી લીઝ મંજૂર કરી શકે છે અથવા તે મંજૂર કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે;

પરંતુ શરત એ છે કે જો અરજી તમામ રીતે સંપૂર્ણ હોય તો જ સમય-મર્યાદા લાગુ પડશે. અરજીમાં વિલંબ અથવા નામંજૂરીના કિસ્સામાં, સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા તેના ચોક્કસ કારણો નોંધવામાં આવશે.

[૨] જ્યાં બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓએ એક જ જમીનના સંબંધમાં ક્વોટી લીઝ માટે અરજી કરી હોય ત્યાં નીચે મુજબના અગ્રતા ક્રમમાં અરજદારને ક્વોટી લીઝ મંજૂર કરવામાં આવશે -

[૧] એવી વ્યક્તિ કે જેમણે રાજ્યમાં ખનિજ આધારિત ઉદ્યોગ સ્થાપ્યો હોય જે રાજ્યમાં સ્થાપિત ઔદ્યોગિક એકમોમાં કાચા માલ તરીકે ગોણા ખનિજનો વપરાશ કરે છે;

[૨] રાજ્ય સરકાર હેઠળના સ્થાનિક સત્તાધિકારી, બોર્ડ, કોર્પોરેશન અથવા સહકારી મંડળી;

[૩] એવી વ્યક્તિ જે રાજ્યમાં ખનિજ આધારિત ઉદ્યોગ સ્થાપવાનો ઈરાદો ધરાવે છે;

[૪] અન્ય અરજીઓ:

પરંતુ શરત એ છે કે જ્યાં કોઈ વિસ્તારના સંબંધમાં માઈનીંગ લીઝ ધરાવતી વ્યક્તિ તે વિસ્તારના સંબંધમાં ક્વોરી લીઝ માટે અરજી કરે, તો તેને અન્ય તમામ અરજદારો પર અગ્રતા આપવામાં આવી શકે છે:

વધુમાં શરત એ છે કે જ્યાં ખંડ [૧] થી [૪] માં ઉલ્લેખિત એક જ શ્રેણીની બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓએ એક જ દિવસે એક જ જમીનના સંબંધમાં ક્વોરી લીઝ માટે અરજી કરી હોય, ત્યાં સક્ષમ સત્તાધિકારી નીચેની બાબતોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, અરજદારો પૈકી આવા એકને લીઝ મંજૂર કરશે અથવા અરજદારો વચ્ચે ખનિજ ધરાવતી જમીનનું વિતરણ તેમને યોગ્ય લાગે તે રીતે કરશે, –

[એ] અરજદાર પાસે ક્વોરીમાં રહેલ કોઈપણ ખાસ જ્ઞાન અથવા અનુભવ;

[બી] અરજદારના નાણાકીય સંસાધનો;

[સી] અરજદાર દ્વારા નોકરીમાં રાખવામાં આવેલ અથવા રાખવામાં આવનાર ટેકનિકલ સ્ટાફનો પ્રકાર અને લાયકાત;

[ડી] અરજદાર ક્વોરીમાં અને ખનિજ પર આધારિત ઉદ્યોગમાં જે રોકાણ કરવાની દરખાસ્ત કરે છે તે;

[ઈ] સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા રદ કરાયેલ ખનન કરાયેલ આવી અન્ય બાબતો:

વધુમાં શરત એ છે કે જ્યાં સક્ષમ સત્તાધિકારીને સંતોષ થાય કે ઉપરના ખંડ [૩] માં સ્પષ્ટ કરાયેલ વ્યક્તિ, કે જેને ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવામાં આવી છે તે બે વર્ષના સમયગાળાની અંદર ઉદ્યોગ સ્થાપવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે તો તેઓ તેમને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી અને લેખિતમાં નોંધાયેલા કારણોસર ક્વોરી લીઝ રદ કરી શકે છે.

[જ] પેટા-નિયમ (૨) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, સક્ષમ સત્તાધિકારી, ખનિજોના સંરક્ષણ અને વૈજ્ઞાનિક અને આર્થિક વિકાસ અંગે કમિશનર દ્વારા વખતોવખત બહાર પાડવામાં આવે તેવી સામાન્ય સૂચનાઓ અને નિર્દેશોને આધીન રહીને, લેખિતમાં નોંધવાના કોઈપણ ખાસ કારણોસર, જેની અરજી હોય તેવા અરજદારને ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરી શકે છે.”

૭.૩ એ જ રીતે, ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા માટે જોગવાઈ કરતો નિયમ ૧૦ જણાવે છે કે સક્ષમ સત્તાધિકારી તેમને યોગ્ય લાગે તેવી પૂછપરછ કર્યા પછી, અરજી કરાયેલ વિસ્તારના એક ભાગ પર અથવા સમગ્ર વિસ્તાર પર ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરી શકે છે. અરજી નામંજૂર કરવા માટે, કારણોની જાણ કરવામાં આવશે. કલમ ૭૦ એ નિર્દેશો આપવાની સરકારની સત્તા છે.

૭.૪ નિયમ ૬૯ અને નિયમ ૭૦ જે આ વિવાદના હેતુ માટે જરૂરી છે, તે પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યા છે.

“નિયમ ૬૯ અમુક કિસ્સાઓમાં જાહેર હરાજી દ્વારા ગૌણ ખનિજોનો નિકાલ. – અગાઉની જોગવાઈઓમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, સક્ષમ સત્તાધિકારી માટે એવા કિસ્સાઓ અથવા કિસ્સાઓના વર્ગમાં અને સરકાર સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમ દ્વારા નિર્દેશ આપે તેવા નિયમો અને શરતો પર કોઈપણ ગૌણ ખનિજને દૂર કરવાના અથવા તેના પરની રોયલ્ટી એકત્રિત કરવાના અધિકારનું જાહેર હરાજી દ્વારા વેચાણ કરવું અથવા અન્યથા નિકાલ કરવો કાયદેસર રહેશે.”

“૭૦ નિર્દેશ આપવાની સરકારની સત્તા

આ નિયમો હેઠળ ક્વોરી લીઝ, ક્વોરી પરમિટ અને ક્વોરી પરવાનાની મંજૂરી અથવા રિન્યુઅલ એ ખનિજોના સંરક્ષણ અને વૈજ્ઞાનિક અને આર્થિક વિકાસ

અને રાજ્યમાં ખનિજના ઔદ્યોગિક ઉપયોગ અંગે સરકાર દ્વારા વખતોવખત બહાર પાડવામાં આવે તેવી સામાન્ય સૂચનાઓ અને નિર્દેશોને આધીન રહેશે.”

૭.૫ આ કોર્ટે પટેલ વિષ્ણુભાઈ મગનભાઈ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત [૨૦૧૪ (૩) જી.એલ.એચ. ૪૨૫] માં સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૪૩૫૪/૨૦૧૧ મુખ્ય બાબત હોય તેવા કેસોના સમૂહનો નિર્ણય કર્યો હતો, તે તમામ અરજીઓમાં, ગુજરાત રાજ્યના કમિશનર ઓફ જીઓલોજી એન્ડ માઈન્સ વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોને પડકારવામાં આવ્યા હતા અને એવી અરજ કરવામાં આવી હતી કે સદર અરજદારોની અરજીઓ માઈન્સ એન્ડ મિનરલ્સ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૫૭ સાથે વંચાતા ગુજરાત માઈનોર મિનરલ કન્સેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૦ ની જોગવાઈઓ મુજબ નિકાલ થવા પાત્ર હતી. સદર અરજદારો પાનમ નદીના પટમાં કવોરી લીઝ મેળવવા માટેના અરજદારો હતા. વાદગ્રસ્ત માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત ખંડ (ડી) ના કારણે અરજદારો નારાજ થયા હતા.

૭.૬ પટેલ વિષ્ણુભાઈ મગનભાઈ (ઉપર મુજબ) માં, હકીકતો એવી હતી કે જ્યારે સદર અરજદારોની અરજીઓ પડતર હતી, ત્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ પબ્લિક ડોમેનમાંથી અરજી આમંત્રિત કરી હતી. એવી નીતિ નિયત કરવામાં આવી હતી કે એકથી વધુ અરજદારોના કિસ્સામાં ડ્રો સિસ્ટમ દ્વારા નિર્ણય લેવામાં આવશે. અરજદારોએ એ રજૂઆત કરવા માટે સદર નિયમોના નિયમ ૪(૩) અને નિયમ ૮(૪) પર આધાર રાખ્યો હતો કે અરજીને પ્રથમ-આવે-

પ્રથમ-સેવા ના ધોરણે ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. એવી દલીલ હતી કે વાદગ્રસ્ત સૂચનાઓ અને માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોના કારણે, પડતર અરજીઓ બિનજરૂરી બની ગઈ હતી. આ કોર્ટે નિયમ ૧૬ અને ૧૭ ની જોગવાઈનું અર્થઘટન કરતાં એવો નિર્ણય કર્યો હતો કે સદર નિયમ ખનિજોના સંરક્ષણના હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને વખતોવખત નિર્દેશ બહાર પાડવાની સરકારને સત્તા અર્પણ કરે છે. એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે જાહેર હરાજની પદ્ધતિ અપનાવવા અને લીઝને પબ્લિક ડોમેનમાં મૂકવા માટે નિયત કરાયેલ પ્રક્રિયા સદર હેતુ સાથે સુસંગત હતી. એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે આવી પદ્ધતિ પારદર્શિતા અને નિષ્પક્ષતા પૂરી પાડે છે. કોર્ટે નિર્ણય કર્યો હતો કે પડતર અરજીઓ સદર સૂચનાઓ દ્વારા નિયંત્રિત થશે અને નિયમ ૬ અને ૮ ની કોઈ લાગુપાત્રતા રહેશે નહીં, આખરે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હકૂમતનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. કોર્ટે સદર નિયમોના કાર્યકારી ભાવો અને હરાજ દ્વારા લીઝ મંજૂર કરવાની નીતિ જોવાની પણ તક મળી હતી જે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો મુજબ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ ની વર્ગીકરણ તારીખના સંદર્ભમાં હતી, જે ત્યારબાદ તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ના ઠરાવમાં રૂપાંતરિત થઈ હતી.

૭.૭ તારીખ ૧૯ જૂન, ૨૦૧૫ ના રોજ નિર્ણીત સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૦૬૭૫/૨૦૧૪ અને સંલગ્ન અરજીઓ વિજયકુમાર રામધન બૈરવા વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત માં આ કોર્ટની ખંડપીઠનો વધુ એક ચુકાદો હાલના વિવાદ માટે માર્ગદર્શક તરીકે ઉલ્લેખનીય છે. તેમાં, અરજદારોએ ગુજરાત મિનરલ

મિનરલ્સ કન્સેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૦ ના નિયમ ૬૯ ની વૈધાનીકતા તેમજ નિયમ ૮ ના પેટા-નિયમ (૪) ની વૈધાનીકતાને પડકારી હતી, અને એવી દલીલ કરી હતી કે સદર નિયમો સંવિધાનના અનુચ્છેદો ૧૪, ૧૯(૧)(જી) અને ૨૧ ની બાહ્ય સત્તા (અલ્ટ્રા વાયરસ) છે અને તેઓ માઈન્સ એન્ડ મિનરલ્સ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૫૭ થી વિપરીત છે. તે કેસમાં અરજદારે ૨૦૧૦ ના નિયમો અમલમાં આવ્યા પછી ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા માટે અરજી કરી હતી. કમિશનર ઓફ જીઓલોજી એન્ડ માઈન્સ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ પરિપત્રને ધ્યાનમાં રાખીને કલેક્ટર દ્વારા અરજદારોની અરજીઓ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

૭.૭.૧ ખંડપીઠે પડકારને નકારી કાઢતાં અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું અને નિર્ણય કર્યો,

“... ૨૦૧૦ ના નિયમના નિયમ ૬૦ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ કમિશનરનો પરિપત્ર ગૌણ ખનિજ માટેની અરજીનો નિકાલ કેવી રીતે કરવો તે અંગેની પ્રક્રિયા પૂરી પાડે છે. તે જોગવાઈ કરે છે કે અરજીનો નિકાલ જાહેર હરાજ દ્વારા કરવાનો છે. ૨૦૧૦ ના નિયમનો નિયમ ૬૯ નોન-ઓબસ્ટેન્ટ કલોઝથી શરૂ થાય છે અને ૨૦૧૦ ના અન્ય તમામ નિયમો પર સર્વોપરી અસર ધરાવે છે. વધુમાં વિવિધ ચુકાદાઓમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે વારંવાર પ્રસ્થાપિત કર્યું છે કે જાહેર હરાજ એ કોઈ વ્યક્તિની તરફેણમાં જાહેર સરકારી મિલકતનું વિતરણ કરવા અથવા જાહેર સરકારી મિલકત નક્કી કરવા માટેની સલામત પદ્ધતિ છે અને

પક્ષપાતના કોઈપણ તત્વને નકારી કાઢવામાં આવે છે. રાજ્યની મહેસૂલને સર્વોપરી મહત્વ આપવામાં આવે છે. કમિશનરે હરાજી દ્વારા ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરતી વખતે રાજ્યને તેની મહેસૂલ મળે તેની ખાતરી કરવા માટે કાર્ય કરવાનું છે અને પરિપત્રમાં જ એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે કોઈપણ છૂટાછવાયા અથવા ઓછી માંગવાળા વિસ્તાર જ્યાં કોઈ માંગ નથી, ત્યાં હરાજીની કાર્યવાહી સિવાયની અન્ય રીતે લીઝ નક્કી કરી શકાય છે. આ તમામ પગલાં કમિશનર દ્વારા મહેસૂલના હિતમાં લેવામાં આવ્યા છે જે રાજ્ય માટે સર્વોપરી વિચારણા છે. અમારા મતે, ૨૦૧૦ ના નિયમનો નિયમ ૬૯ અથવા નિયમ ૮ નો પેટા-નિયમ (૪) એ ભારતનાં સંવિધાનના અનુચ્છેદો ૧૪, ૧૯(૧)(જી) અને ૨૧ ની બાહ્ય સત્તા (અલ્ટ્રા વાયરસ) નથી કારણ કે રાજ્ય દ્વારા કોઈ ભેદભાવ કરવામાં આવ્યો નથી અને પ્રાથમિક વિસ્તાર, છૂટાછવાયા વિસ્તાર અને ઓછી માંગવાળા વિસ્તાર મુજબ, સીમાંકન કરવામાં આવ્યું છે જે અરજદારના કોઈપણ મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરતું નથી અને અરજદાર હરાજીની કાર્યવાહીમાં અથવા સામાવાળાઓએ જે પણ રીતે જાહેરાત આપી હોય તેમાં ભાગ લેવા માટે મુક્ત છે, તે જાહેરાતમાં સામાવાળાઓ દ્વારા જરૂરી હોય તેવી રીતે લીઝ માટે અરજી કરી શકે છે. ”

(પેરા ૨)

“.... ‘પ્રકીર્ણ’ મથાળા હેઠળના પ્રકરણ ૮ માં બે મહત્વપૂર્ણ નિયમો એટલે કે નિયમ ૬૯ અને ૭૦ સમાવિષ્ટ છે જે અગાઉની જોગવાઈઓમાં એટલે કે પ્રકરણ

૪, ૫ અને ૬ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓમાં કંઈપણ હોવા છતાં સક્ષમ સત્તાધિકારીને સત્તાઓ અર્પણ કરે છે, સક્ષમ સત્તાધિકારી માટે એવા કિસ્સાઓ અથવા કિસ્સાઓના વર્ગમાં અને સરકાર સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમ દ્વારા નિર્દેશ આપે તેવા નિયમો અને શરતો પર કોઈપણ ગૌણ ખનિજને દૂર કરવાના અથવા તેના પરની રોયલ્ટી એકત્રિત કરવાના અધિકારનું જાહેર હિત દ્વારા વેચાણ કરવું અથવા અન્યથા નિકાલ કરવો કાયદેસર રહેશે અને જો અધિનિયમ ૧૯૫૮, નિયમો ૨૦૧૦ ના હેતુ અને કારણો અને ઉપર રજૂ કરાયેલ સંબંધિત કલમ અને નિયમોના સંદર્ભમાં નિયમ ૬૯ નું અવલોકન કરવામાં આવે તો કેન્દ્ર સરકાર, રાજ્ય સરકાર અને અધિનિયમ અને નિયમોની વ્યાખ્યા ખંડમાં સમાવિષ્ટ સત્તાધિકારીઓ પર આવા ખનિજના સંરક્ષણ અને વૈજ્ઞાનિક અને આર્થિક વિકાસને જોવાની અને તેનો અમલ કરાવવાની ફરજ લાદવામાં આવી છે. જો કોઈ યોગ્ય કારણસર સરકાર કોઈપણ સામાન્ય હુકમ બહાર પાડીને એવો નિર્દેશ આપે કે કોઈપણ ગૌણ ખનિજ સહિતના ચોક્કસ વિસ્તારને પબ્લિક ડોમેનમાં મૂકવાનો છે, જેમાં અમુક કિસ્સાઓમાં જાહેર હિત દ્વારા ગૌણ ખનિજના નિકાલનો અથવા કોઈપણ ગૌણ ખનિજને દૂર કરવાના અધિકાર અથવા રોયલ્ટીના પ્રશ્નો અન્યથા નિકાલ કરવાનો સમાવેશ થઈ શકે છે, જેમાં છૂટાછવાયા વિસ્તાર અને ઓછી માંગ ધરાવતા વિસ્તાર અંગે હુકમ/નિર્દેશો બહાર પાડવા સહિતનો સમાવેશ થાય છે, તો એવું કહી શકાય નહીં કે લીઝ મંજૂર કરવા માટેની અરજી ધ્યાનમાં લેવા માટે નિયમ ૮ માં ઉલ્લેખિત અગ્રતાને

ફરજિયાતપણે અનુસરવાની છે અને તમામ કેસોમાં હંમેશા નિયમ ૮ માં નિયત આવી પ્રક્રિયા હાથ ધરવી સરકાર માટે ફરજિયાત છે. ભલે નિયમ ૬૯ ને નિયમ ૪(૩) અને ૮(૪) સાથે ધ્યાનમાં લેવામાં આવે, તો પણ એ સ્પષ્ટ છે કે વિધાનમંડળે ખનિજોના સંરક્ષણ અને વૈજ્ઞાનિક અને આર્થિક વિકાસ માટેના તમામ ઉપાયો પૂરા પાડવાની રાજ્ય સરકાર પર ફરજ લાદી છે જેથી અર્થતંત્રનો ટકાઉ વૃદ્ધિ અને વિકાસ ચાલુ રહે અને દેશના કુદરતી સંસાધનો અને સંપત્તિ આકેધડ અને વિચારહીન ખોદકામને પાત્ર ન બને. તે કલમ ૬૯ ને કલમ ૭૦ દ્વારા સુદૃઢ બનાવવામાં આવી છે જે સરકાર દ્વારા વખતોવખત બહાર પાડવામાં આવે તેવી સામાન્ય સૂચનાઓ અને નિર્દેશોને આધીન રહીને નિયમ ૬૯ સહિત આ નિયમો હેઠળ ક્વોરી લીઝ, ક્વોરી પરમિટ અને ક્વોરી પરવાનાની મંજૂરી અથવા રિન્યુઅલના કિસ્સામાં નિર્દેશ આપવાની સરકારને સત્તા અર્પણ કરે છે અને ફરીથી રાજ્યમાં ખનિજોના સંરક્ષણ અને વૈજ્ઞાનિક અને આર્થિક વિકાસ તથા ખનિજના ઔદ્યોગિક ઉપયોગને ધ્યાનમાં રાખે છે. તેથી, નિયમ ૪(૩) અને ૮(૪) સાથે નિયમ ૬૯ અને ૭૦ નું બારીક વાંચન પુષ્કળપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે જો જરૂરિયાત ઊભી થાય તો લીઝ મંજૂર કરવા માટે પ્રક્રિયા ઘડવા, સમગ્ર હકીકતો અને સંજોગોના મૂલ્યાંકન પર ગૌણ ખનિજોનો નિકાલ પબ્લિક ડોમેનમાં મૂકવા, અને જાહેર હિતને અનુસરીને અથવા આવા ખનિજોનો નિકાલ કરવા માટેની અન્ય કોઈપણ યોગ્ય પદ્ધતિ દ્વારા નિકાલ કરવા અને આવા સામાન્ય કે

ખાસ હુકમમાં યોગ્ય નિયમો અને શરતો વધુ સમાવિષ્ટ કરીને, નિર્દેશો બહાર પાડવા માટે સરકાર અને તેના સત્તાધિકારીઓ સક્ષમ છે.”

(પેરા ૯.૪)

૭.૮ હાલના કેસમાં, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવી છે કે તેમની અરજી તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પહેલાની છે, તેથી હરાજી દ્વારા લીઝ અરજીઓના નિકાલ માટે જોગવાઈ કરતો તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ નો ઠરાવ લાગુ પડશે નહીં કારણ કે તે તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પછી કરવામાં આવેલી અરજીઓને લાગુ પડે છે અને સદર તારીખ પહેલાં પડતર અરજીઓને નહીં.

૭.૯ આ કોર્ટે પટેલ વિષ્ણુભાઈ મગનભાઈ (ઉપર મુજબ) માં મેસર્સ હિન્દ સ્ટોન (ઉપર મુજબ) ના નીચે મુજબના અવલોકનો પર આધાર રાખ્યો હતો,

“રજૂઆત એવી હતી કે લીઝ મંજૂર કરવા માટેની અરજીઓ અને રિન્યુઅલ માટેની અરજીઓ લાંબા સમય સુધી પડતર રાખવી અને ત્યારબાદ તે હકીકત હોવા છતાં નિયમ ટસી ના આધારે તેને નામંજૂર કરવી સરકાર માટે ખુલ્લું ન હતું કે નિયમ ટસી અમલમાં આવ્યાની તારીખથી ઘણા સમય પહેલાં અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. જો કે એ સાચું છે કે આવી અરજીઓનો વાજબી સમયમાં નિકાલ થવો જોઈએ, પરંતુ એ કારણસર એવું કહી શકાય નહીં કે અરજીનો વાજબી સમયમાં નિકાલ કરાવવાનો અધિકાર લીઝ માટેના અરજદારને અરજી કરતી

વખતે અમલમાં રહેલા નિયમોના આધારે અરજીનો નિકાલ કરાવવાનો અધિકાર પ્રદાન કરે છે. કોઈપણ વ્યક્તિને લીઝ મંજૂર કરાવવાનો કે રિન્યુ કરાવવાનો કોઈ પ્રસ્થાપિત અધિકાર નથી અને કોઈ પણ વ્યક્તિ ચોક્કસ જોગવાઈઓ લાગુ કરીને ચોક્કસ રીતે લીઝ મંજૂર કરવા કે રિન્યુ કરવા માટેની અરજીનો નિકાલ કરાવવાનો પ્રસ્થાપિત અધિકાર હોવાનો દાવો કરી શકે નહીં. કોઈપણ વ્યક્તિમાં કોઈપણ પ્રસ્થાપિત અધિકારની ગેરહાજરીમાં, અરજી કર્યા પછી લાંબો વિલંબ થયો હોવા છતાં લીઝ માટેની અરજીનો અનિવાર્યપણે અરજીના નિકાલની તારીખે અમલમાં રહેલા નિયમો મુજબ જ નિકાલ કરવાનો રહે છે. તેથી, અમે વિદ્વાન વકીલની એ રજૂઆત સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ કે જી.ઓ.એમએસ. નંબર ૧૩૧૨ ની તારીખથી ઘણા સમય પહેલાં કરવામાં આવેલી લીઝના રિન્યુઅલની મંજૂરી માટેની અરજીઓનો નિકાલ જાણે કે નિયમ ૮સી અસ્તિત્વમાં જ ન હોય તે રીતે થવો જોઈએ.”

૭.૯.૧ આ કોર્ટે નિર્ણય કર્યો,

“એ સુપ્રસ્થાપિત છે કે તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૧૦ ના રોજ કે તે પહેલાં સૂચનાઓ/હુકમો બહાર પાડ્યા પછી મળેલી અને પડતર રહેલી અરજીઓના કિસ્સાઓમાં આવી અરજીઓ પર લેવાઈ શકે તેવા નિર્ણયની તારીખે અમલમાં રહેલા નિયમો, હુકમો, સૂચનાઓ દ્વારા નિયંત્રિત થશે, અને તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે ૨૦૧૦ ના નિયમોના નિયમ ૬ અને ૮ હેઠળ અરજીઓ મળ્યા પછી રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ સૂચનાઓ/હુકમો/પરિપત્રોની

કોઈ લાગુપાત્રતા રહેશે નહીં અને આવી અરજીઓ જ્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવે અને નિર્ણય કરવામાં આવે તે તારીખે અમલમાં રહેલા નિયમો, પરિપત્રો, હુકમો, સૂચનાઓ દ્વારા નિયંત્રિત થશે.” (પેરા ૧૦.૨)

“જાહેરાત પહેલાં ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવાની બાબત, જે સક્ષમ સત્તાધિકારી સમક્ષ પડતર રહી હોય તે પોતાના મેળે જ અરજદારને કોઈ અધિકાર અર્પણ કરશે નહીં અને નિર્ણય લેતી વખતે પ્રવર્તમાન નીતિ/માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો/સૂચનાઓ લાગુ થશે. તેથી, વાદગ્રસ્ત જાહેર જાહેરાતને ગેરકાયદેસર કહી શકાય નહીં.” (પેરા ૧૦.૪)

૭.૧૦ લીઝ મંજૂર કરાવવા માટે કોઈ વ્યક્તિને કોઈ પ્રસ્થાપિત અધિકાર નથી, અને વધુમાં કે કોઈ વ્યક્તિ ચોક્કસ રીતે પોતાની અરજીનો નિકાલ કરાવવાનો પ્રસ્થાપિત અધિકાર હોવાનો દાવો કરી શકે નહીં તે સિદ્ધાંત પર સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્ટેટ ઓફ તમિલનાડુ વિરુદ્ધ હિન્દ સ્ટોન [એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૭૧૧] માં પોતાના જ ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરીને ભાર મૂક્યો હતો,

“હિન્દ સ્ટોન (ઉપર મુજબ) માં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

“૧૩. રિન્યુઅલ માટેની અરજીઓ ધ્યાનમાં લેવા અંગે વિદ્વાન વકીલની અન્ય એક રજૂઆત એવી હતી કે જીઓએમએસ નંબર ૧૩૧૨ (ડિસેમ્બર ૨, ૧૯૭૭) ની તારીખથી સાઠ દિવસ અથવા તેથી વધુ સમય પહેલાં કરવામાં આવેલી અરજીઓનો નિકાલ જાણે કે નિયમ ૮-સી અમલમાં ન આવ્યો હોય તે રીતે થવો

જોઈએ. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જીઓએમએસ નંબર ૧૩૧૨ ની તારીખથી ઘણા સમય પહેલાં કરવામાં આવેલી લીઝ મંજૂર કરવા માટેની અરજીઓનો નિકાલ પણ જાણે કે નિયમ ૮-સી અમલમાં ન આવ્યો હોય તે રીતે થવો જોઈએ. રજૂઆત એવી હતી કે લીઝ મંજૂર કરવા માટેની અરજીઓ અને રિન્યુઅલ માટેની અરજીઓ લાંબા સમય સુધી પડતર રાખવી અને ત્યારબાદ તે હકીકત હોવા છતાં નિયમ ૮-સી ના આધારે તેને નામંજૂર કરવી સરકાર માટે ખુદ્દું ન હતું કે નિયમ ૮-સી અમલમાં આવ્યાની તારીખથી ઘણા સમય પહેલાં અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. જો કે એ સાચું છે કે આવી અરજીઓનો વાજબી સમયમાં નિકાલ થવો જોઈએ, પરંતુ એ કારણસર એવું કહી શકાય નહીં કે અરજીનો વાજબી સમયમાં નિકાલ કરાવવાનો અધિકાર લીઝ માટેના અરજદારને અરજી કરતી વખતે અમલમાં રહેલા નિયમોના આધારે અરજીનો નિકાલ કરાવવાનો અધિકાર પ્રદાન કરે છે. કોઈપણ વ્યક્તિને લીઝ મંજૂર કરાવવાનો કે રિન્યુ કરાવવાનો કોઈ પ્રસ્થાપિત અધિકાર નથી અને કોઈ પણ વ્યક્તિ ચોક્કસ જોગવાઈઓ લાગુ કરીને ચોક્કસ રીતે લીઝ મંજૂર કરવા કે રિન્યુ કરવા માટેની અરજીનો નિકાલ કરાવવાનો પ્રસ્થાપિત અધિકાર હોવાનો દાવો કરી શકે નહીં. કોઈપણ વ્યક્તિમાં કોઈપણ પ્રસ્થાપિત અધિકારની ગેરહાજરીમાં, અરજી કર્યા પછી લાંબો વિલંબ થયો હોવા છતાં લીઝ માટેની અરજીનો અનિવાર્યપણે અરજીના નિકાલની તારીખે અમલમાં રહેલા નિયમો મુજબ જ નિકાલ કરવાનો રહે છે. તેથી, અમે વિદ્વાન વકીલની એ રજૂઆત સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ કે

જીઓએમએસ નંબર ૧૩૧૨ ની તારીખથી ઘણા સમય પહેલાં કરવામાં આવેલી લીઝના રિન્યુઅલની મંજૂરી માટેની અરજીઓનો નિકાલ જાણે કે નિયમ ૮-સી અસ્તિત્વમાં જ ન હોય તે રીતે થવો જોઈએ." (પેરા ૨૧)

૮. તે જ ધોરણે, જો કે અલગ વિષય પર પરંતુ એવો સિદ્ધાંત પ્રસ્થાપિત કરતો કે જે નિયમો તેને લાગુ કરવાની તારીખે અમલમાં હોય માત્ર તે જ કેસનું નિયમન કરશે, તેવો પંજાબ યુનિવર્સિટી વિરુદ્ધ સુભાષ ચંદર [એ.આઈ.આર. ૧૯૮૪ એસ.સી. ૧૪૧૫] માં સુપ્રીમ કોર્ટનો અન્ય એક ચુકાદો ઉલ્લેખનીય છે. તે કેસમાં પંજાબ યુનિવર્સિટી એક્ટ હેઠળ યુનિવર્સિટીની પરીક્ષામાં બેસતા ઉમેદવારોને ગ્રેસ માર્ક્સ તરીકે અમુક ટકા ગુણ અંગેનો વિનિયમ વર્ષ ૧૯૬૫ માં પ્રવર્તમાન હતો. તે દરમિયાન ૧૯૭૦ માં સદર વિનિયમમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો જેમાં એમબીબીએસ ઉમેદવારો માટે ગ્રેસ માર્ક્સની ટકાવારી ઘટાડવામાં આવી. પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થયો હતો કે જે ઉમેદવાર વર્ષ ૧૯૬૫ માં એમબીબીએસ કોર્સમાં જોડાયો હતો પરંતુ ૧૯૭૪ માં અંતિમ એમબીબીએસ પરીક્ષામાં બેસવાનો હતો, તેના માટે મૂળ વિનિયમ લાગુ પડશે કે સુધારેલ વિનિયમ. એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે સુધારાને ઉમેદવારોના સંબંધમાં ગેરકાયદેસર બનાવવા માટે પૂર્વલક્ષી ગણી શકાય નહીં. એક ઉમેદવાર-સામાવાળા ૧૯૬૫ માં એમબીબીએસ કોર્સમાં જોડાયા હતા અને તેમને એવું કોઈ વચન આપવામાં આવ્યું ન હતું કે જ્યારે તેઓ આગામી પરીક્ષાઓમાં બેસશે, ત્યારે તે જ વિનિયમ નિયમન કરશે. સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ નિર્ણય કર્યો,

“ગ્રેસ માર્ક્સ અંગે સુધારેલા વિનિયમના આધારે એસ નાપાસ થયા હોવાની જાહેરાત અયોગ્ય ન હતી. સુધારા દ્વારા લાવવામાં આવેલા ફેરફારમાં પૂર્વલક્ષીતાનું કોઈ તત્વ ન હતું. માત્ર એ કારણસર તેને અમલમાં પૂર્વલક્ષી કહી શકાય નહીં કે જો કે તે ૧૯૭૦ માં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તે એસ ને લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો, જેઓ ૧૯૬૫ માં અગાઉ કોર્સમાં જોડાયા પછી ૧૯૭૪ માં અંતિમ પરીક્ષામાં બેઠા હતા. ૧૯૬૫ માં તેમના પ્રવેશ સમયે તેમને કોઈ વચન આપવામાં આવ્યું ન હતું અથવા આપવામાં આવ્યું હોવાનું માની શકાય નહીં કે કોઈપણ પરીક્ષા પાસ કરવા અથવા ગ્રેસ માર્ક્સ આપવા માટે જરૂરી ગુણની ટકાવારીના સંબંધમાં નિયમ અથવા વિનિયમમાં કોઈ ફેરફાર કરવામાં આવશે નહીં અને તેના સંબંધિત જે નિયમો તેમના પ્રવેશ સમયે અમલમાં હતા તે તેઓ પોતાનો સમગ્ર કોર્સ પૂર્ણ ન કરે ત્યાં સુધી તેમને લાગુ થવાનું ચાલુ રહેશે.”

(પેરા ૯ થી ૧૨)

૮.૧ ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાંથી સ્પષ્ટ થતો કાયદાનો સિદ્ધાંત અરજદારોના વિદ્વાન વકીલની એ દલીલને ભ્રામક સાબિત કરવાનો સચોટ જવાબ આપે છે કે તેમની અરજીઓ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પહેલાની હોવાથી, તેઓ હરાજ દ્વારા લીઝના નિકાલની નીતિ દ્વારા નિયંત્રિત થશે નહીં અને તેઓ હરાજ સિવાયની અન્ય રીતે લીઝ મેળવવા માટે હકદાર હતા. માત્ર એ હકીકત કે અરજદારોએ સદર તારીખ પહેલાં અરજી કરી હતી તે કોઈપણ રીતે તેમના માટે કોઈ અધિકાર, પ્રસ્થાપિત અધિકાર તો દૂર રહ્યો, નિર્માણ કરશે નહીં કે હરાજની નીતિ તેમને

લાગુ કરવામાં ન આવે તેવી દલીલ કરી શકે. જ્યારે અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલ લીઝ વિસ્તારના નિકાલનો સમય આવે છે, ત્યારે લીઝના નિકાલની પદ્ધતિ અંગે લાગુ કરવામાં આવેલી નીતિ લાગુ થશે અને લીઝ મંજૂર કરવા માટેની પ્રક્રિયાનું નિયમન કરશે. એવું સરળતાથી દલીલ કરી શકાય નહીં કે ઠરાવમાં ઉલ્લેખિત ચોક્કસ તારીખના સંદર્ભમાં અરજીઓ સમયની દૃષ્ટિએ પહેલાની હોવાથી, તેઓ હરાજી વિના કે હરાજી સિવાયની અન્ય રીતે લીઝ મંજૂર કરવા માટે લાયક બનશે.

૯. ઉપરોક્ત દરખાસ્ત સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદામાંથી પણ ફલિત થાય છે, તેથી તેના પર પાછા ફરતાં, એ નોંધવામાં આવશે કે તે કેસમાં પણ લગભગ આવી જ સ્થિતિ અને દલીલો હતી (જુઓ ચુકાદાના ફકરા ૧૪ અને ૧૫). અપીલકર્તાઓએ એવો દાવો કરીને તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના સદર સરકારી હુકમમાંથી અપવાદ માંગ્યો હતો કે તેમણે નિયમો મુજબ અગાઉની નોટીસના અનુસંધાનમાં પહેલેથી જ અરજી કરી દીધી હતી; અપીલકર્તાઓને તારીખ ૧૮ જુલાઈ, ૨૦૦૯ ના રોજ અગાઉની નોટીસ બજાવવામાં આવી હતી, જે તારીખ ૧૦ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૨ ના હુકમ દ્વારા રદ કરવામાં આવી હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સદર હુકમ તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ પહેલાનો હોવાથી, અપીલકર્તાઓએ તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના હુકમના અપવાદ તરીકે લીઝ મેળવવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત કર્યો હતો. હાઈકોર્ટે તેમની તરફેણમાં વચગાળાનો હુકમ પસાર કર્યો હતો જેના પરિણામે અપીલકર્તાઓને માઈનીંગ

લીઝ મંજૂર થઈ હતી. સદર મંજૂરીને અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ સમક્ષ તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના સરકારી હુકમના ઉદ્ધંધન તરીકે પડકારવામાં આવી હતી. અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટે નિર્ણય કર્યો હતો કે સરકારી હુકમની તારીખે કોઈ પણ પડતર અરજી ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં, અને કાયદાના એ મૂળભૂત સિદ્ધાંતનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે લીઝ મંજૂર કરવા માટે અથવા લીઝના રિન્યુઅલ માટે માત્ર અરજી દાખલ કરવાથી મંજૂરી અથવા રિન્યુઅલ માટે કોઈ પ્રસ્થાપિત અધિકાર મળતો નથી અને અરજીનો નિકાલ અરજીના નિકાલની તારીખે પ્રવર્તમાન નિયમોના આધારે જ કરવો પડે છે. કાયદાની આ દરખાસ્ત સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પણ સ્ટેટ ઓફ તમિલનાડુ (ઉપર મુજબ) માં પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવી હોવાનું નોંધવામાં આવ્યું હતું.]

૯.૧ ઉપરોક્ત સરકારી હુકમને હાઈકોર્ટ સમક્ષ તે કારણોસર પડકારવામાં આવ્યો હતો કે તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ પહેલાં કરાયેલી અરજીઓનો સરકારી હુકમ લાગુ કર્યા વિના નિકાલ કરવો જરૂરી હતો. અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટે નર નારાયણ મિશ્રા વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. [૨૦૧૩ (૨) એ.ડી.જે. ૧૬૬] માં તેના ચુકાદા દ્વારા સદર દલીલ નકારી કાઢી હતી, જેની સામે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સ્પેશિયલ લીવ પીટીશન રદ કરવામાં આવી હતી.

૯.૧.૧ આમ અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ દ્વારા એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના સરકારી હુકમથી વિપરીત લીઝ મંજૂર કરવા માટે કોઈ નિર્દેશ આપી શકાય નહીં અને તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના રોજ પડતર તમામ

અરજીઓ રદ કરી હતી. સુપ્રીમ કોર્ટે સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) માં ઉપરોક્ત પશ્ચાદભૂમિકામાં વિવાદ સાથે કામ લેતાં બાબતો ધ્યાનમાં લીધી હતી, અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું અને નિર્ણય કર્યો.

“આ પશ્ચાદભૂમિકામાં જ હાઈકોર્ટે દ્વારા હાલની બાબતો વિચારણા હેઠળ લેવામાં આવી હતી. તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના સરકારી હુકમમાંથી અપવાદ માંગવા માટે, અપીલકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે તેમણે નિયમોના પ્રકરણ ૨ મુજબ તારીખ ૧૮ જુલાઈ, ૨૦૦૯ ની નોટીસના અનુસંધાનમાં પહેલેથી જ અરજી કરી દીધી હતી. જ્યારે સદર નોટીસ રદ કરવામાં આવી અને તારીખ ૧૦ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૦ ની નવી નોટીસ બજાવવામાં આવી, ત્યારે અપીલકર્તાઓએ તેને પડકારી હતી. તેમને તેમના ખાતાકીય ઉપાય તરફ મોકલવામાં આવ્યા હતા. તેમણે અન્ય રીટ અરજી દ્વારા ખાતા દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમને ફરીથી પડકાર્યો હતો અને હાઈકોર્ટે તારીખ ૧૦ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૨ ના હુકમ દ્વારા બાબતને ધ્યાનમાં લેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. સદર હુકમ તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ પહેલાનો હોવાથી, અપીલકર્તાએ તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના હુકમના અપવાદ તરીકે લીઝ મેળવવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત કર્યો હતો. હાઈકોર્ટે તેમની તરફેણમાં વચગાળાનો હુકમ પસાર કર્યો હતો જેના પરિણામે તારીખ ૨૪ મે, ૨૦૧૪ અને ૨૬ મે, ૨૦૧૪ ના રોજ માઈનીંગ લીઝ મંજૂર થઈ હતી.”

(પેરા ૧૪)

“અપીલકર્તાઓનું વલણ હાઈકોર્ટના અગાઉના ચુકાદાઓથી વિપરીત હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. આમ, આખરી સુનાવણી કર્યા પછી, હાઈકોર્ટે આ દલીલ નીચે મુજબ નકારી કાઢી હતી :—

“એ વિવાદમાં નથી કે લીઝ મંજૂર કરવા માટેની તેમની અરજીઓનો ૧૯૬૩ ના નિયમોના નિયમ ૨૩(૧) હેઠળ કરવામાં આવેલ જાહેરાતની તારીખ પહેલાં નિકાલ થયો ન હતો અને તેમને જાહેરાતની તારીખ એટલે કે ૩૧.૦૫.૨૦૧૨ પછી તારીખ ૨૪.૦૫.૨૦૧૪ અને ૨૬.૦૫.૨૦૧૪ ના હુકમ મારફતે લીઝ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. નર નારાયણ મિશ્રાના કેસમાં, આ કોર્ટે નિર્ણય કર્યો હતો કે જે અરજદારોએ તેમની લીઝ રિન્યુઅલ અરજી, જે તારીખ ૩૧.૦૫.૨૦૧૨ ના રોજ પડતર હતી, તેને ધ્યાનમાં લેવાનો નિર્દેશ આપવા માટે પરમ આદેશની માંગ કરી છે તેમને કોઈ રાહત આપી શકાય નહીં. એ જ રીતે ૧૯૬૩ ના નિયમોના પ્રકરણ ૨ હેઠળ નવી લીઝ મંજૂર કરવા માટેની અરજીઓ, જે તારીખ ૩૧.૦૫.૨૦૧૨ ના રોજ પડતર હતી, તેને પણ ધ્યાનમાં લેવાનો નિર્દેશ આપી શકાય નહીં. પબ્લિક ઈન્ટરેસ્ટ સિટીગેશન (પીઆઈએલ) નં. ૩૧૬૪૩/૨૦૧૪, સુખન સિંહ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય ૩ માં આ કોર્ટે દીપક કુમારના કેસ (ઉપર મુજબ) માં આપેલા નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા તેમજ નર નારાયણ મિશ્રાના કેસ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લીધો છે અને નિર્ણય કર્યો છે કે “કાયદાની મૂળભૂત સ્થિતિ એ છે કે લીઝ મંજૂર કરવા અથવા લીઝના રિન્યુઅલ માટે માત્ર અરજી દાખલ કરવાથી

મંજૂરી અથવા રિન્યુઅલ માટે કોઈ પ્રસ્થાપિત અધિકાર મળતો નથી અને અરજીનો નિકાલ અરજીના નિકાલની તારીખે પ્રવર્તમાન નિયમોના આધારે જ કરવો પડે છે.”

(પેરા ૧૫)

૯.૧.૨ સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાના ફકરા ૨૦ માં, એ સર્વવ્યાપી અને હિતકર સિદ્ધાંત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે હરાજી દ્વારા લીઝનો નિકાલ એ એવી પદ્ધતિ હતી જે અનુચ્છેદ ૧૪ ની કસોટી પર માન્ય હતી,

“અપીલકર્તાઓની એ દલીલ સ્વીકારી શકાય નહીં કે તેમણે તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના સરકારી હુકમ પહેલાં પ્રસ્થાપિત અધિકાર પ્રાપ્ત કર્યો હતો. તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ નો હુકમ ચુ.પી. રાજ્ય દ્વારા પારદર્શિતા લાવવા અને સરકારી મહેસૂલના રક્ષણ માટે બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો અને તે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ માં આ કોર્ટના ચુકાદાઓ સાથે સુસંગત હતો. તેની માન્યતા નર નારાયણ મિશ્રા (ઉપર મુજબ) માં હાઈકોર્ટ દ્વારા બહાલ રાખવામાં આવી હતી. સદર ચુકાદો હાઈકોર્ટ દ્વારા સ્પષ્ટપણે પ્રસ્થાપિત કર્યા મુજબ પ્રશ્નવાળા ખનિજને લાગુ થતો હતો. હાઈકોર્ટે રાજ્યના એ વલણને બહાલ રાખ્યું હતું કે અરજી પડતર હોવાથી અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં કોઈ અધિકાર નિર્માણ થતો નથી. તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના રોજ પડતર તમામ અરજીઓ અપીલકર્તાઓની અરજી સહિત નામંજૂર થઈ ગયેલી ગણાઈ હતી. નિર્વિવાદપણે, અપીલકર્તાઓએ તારીખ ૨૨

ઓક્ટોબર, ૨૦૧૪ ની બદલાયેલી નીતિ પછી અરજી કરી ન હતી અને તેથી સદર સરકારી હુકમ હાલના કેસને લાગુ થતો ન હતો. અમને તારીખ ૩૧ મે, ૨૦૧૨ ના હુકમને રદ કરવામાં તારીખ ૨૨ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૪ ના હુકમની માન્યતા નક્કી કરવાનું કહેવામાં આવ્યું નથી. જ્યારે પણ આ પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવે ત્યારે તેમાં જઈ શકાય છે.”

(પેરા ૨૦)

૯.૩ વિચારણા હેઠળના કેસોમાં, જે તે કિસ્સા મુજબ સંબંધિત પંચાયત અથવા મહેસૂલી સત્તાધિકારીએ હરાજના હેતુ માટે પ્રશ્નવાળા વિસ્તારને બ્લોક્સમાં સમાવિષ્ટ કરવા માટે અભિપ્રાય આપ્યો નથી. સંબંધિત કેસોમાં, કલેક્ટરે તે કારણોસર અરજદારોની અરજીઓ બંધ કરી દીધી હતી. ઉપરોક્ત પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લેતાં કે જ્યારે ક્વોરી લીઝનો નિકાલ કરવાનો હોય તે સમયે, નિકાલ માટે જે પદ્ધતિ પ્રવર્તમાન હોય તે લાગુ કરવાની રહેશે. અરજદારો એક પ્રકારનો એવો અગાઉથી નિર્ણય માંગી શકે નહીં કે તેમની અરજીઓ માત્ર ચોક્કસ તારીખ પહેલાની હોવાના કારણોસર તે રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં. અરજદારો એવો આગ્રહ રાખી શકે નહીં કે તેમની અરજીઓ માત્ર ચોક્કસ રીતે જ ધ્યાનમાં લેવા પાત્ર છે, ખાસ કરીને જ્યારે બીજી રીત એ એકમાત્ર એવી રીત છે જે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ સમાનતાના સિદ્ધાંત, પારદર્શિતાના ધોરણ અને કાયદામાં હંમેશા આગ્રહ રાખવામાં આવતા એ આદર્શ સાથે સુસંગત

અને અનુરૂપ છે કે જાહેર મહેસૂલના હિતને સાધવા માટે તમામ સામાન્ય કિસ્સાઓમાં રાજ્યની મિલકતનો નિકાલ હરાજી દ્વારા જ થવો જોઈએ.

૯.૪ અરજદારો તરફે એવી રજૂઆત કે અન્ય સમાન કેસોમાં જ્યાં તે વ્યક્તિઓની અરજીઓ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પહેલાની હતી, ત્યાં પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારીએ પુનરીક્ષણ મંજૂર કર્યું હતું, બાબતને રિમાન્ડ કરી હતી અને કેટલાક કેસોમાં લીઝ મંજૂર કરી છે, તે નકામી છે અને તેને સીધી જ નકારી કાઢવી પડે, તેનું કારણ એ છે કે અનુચ્છેદ ૧૪ નકારાત્મક રીતે કાર્ય કરતો નથી. ખોટો નિર્ણય અથવા કાનૂની સિદ્ધાંતથી વિપરીત નિર્ણય સમાનતાનો દાવો કરવાનો આધાર બની શકે નહીં. અનુચ્છેદ ૧૪ ના સિદ્ધાંતને અન્ય કેસમાં વિસ્તૃત કરવા માટે સરખામણી કરવા માટે તે માન્ય દૃષ્ટાંત બની શકે નહીં. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે વધુમાં ભાર મૂક્યો હતો કે આ કોર્ટે અન્ય કેટલીક અરજીઓમાં કે જેમાં હકીકતો સમાન હતી, બાબતોને રિમાન્ડ કરી હતી. એ સાચું છે કે રિમાન્ડના આવા હુકમો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા, જો કે ખાસ કરીને સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) માં ચુકાદો અને તેમાં પ્રકાશિત સિદ્ધાંત ધ્યાનમાં લીધા પછી, કોર્ટે બાબતને રિમાન્ડ કરવાનો માર્ગ અપનાવવા ઈચ્છુક નથી.

૯.૫ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઘોષિત દેશનો કાયદો લાગુ થવો જ જોઈએ. જો સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રસ્થાપિત કાયદાના સિદ્ધાંતને લાગુ કરવામાં, હાઈકોર્ટ દ્વારા અલગ મત લેવો જરૂરી બને અથવા અલગ માર્ગ અપનાવવો જરૂરી બને, તો તેને સંપૂર્ણપણે માન્ય કહી શકાય. પૂર્વનિર્ણયનો કાયદો કોર્ટને પોતાના જ

ચુકાદાથી બંધનમુક્ત રહેવાની પરવાનગી આપે છે જ્યારે તે ચુકાદો સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રસ્થાપિત અને પ્રવર્તમાન કાયદાની સ્થિતિ સાથે સુસંગત ન હોવાનું દર્શાવવામાં આવે. આ દૃષ્ટિએ, આગ્રહપૂર્વક કરવામાં આવેલી એ રજૂઆત સ્વીકારવામાં આવી ન હતી કે અન્ય અરજી જેવી કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૧૨૭૧/૨૦૧૫ માં જેમાં અગાઉ પસાર કરાયેલા હુકમો મુજબ, કેસો રિમાન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા, તેમ હાલના કેસને પણ પરત મોકલવામાં આવે. કોઈપણ દૃષ્ટિએ, ઉપરોક્ત હુકમો કંઈપણ પ્રસ્થાપિત કરતા હોવાનું કહી શકાય નહીં. તેઓ અનુસરવા માટેના કોઈ પૂર્વનિર્ણય નથી, ખાસ કરીને જ્યારે, અહીં ચર્ચા કર્યા મુજબ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વિવાદ પર ચોક્કસ સિદ્ધાંતો પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા છે.

૧૦. ઉપર નોંધ્યા મુજબ કાયદાની સુપ્રસ્થાપિત દરખાસ્ત છે અને અહીં તેના પુનરોચ્ચારની જરૂર નથી, સ્વીકાર્ય અપવાદોના સંદર્ભમાં વાજબી ન હોય ત્યાં સુધી, જાહેર હિત દ્વારા નિકાલ, ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા સહિત રાજ્યની તમામ સરકારી મિલકત કે જાહેર મિલકતો, એ એકમાત્ર એવી પદ્ધતિ હશે જે નિષ્પક્ષતા, વાજબીપણું, પારદર્શિતા અને જાહેર મહેસૂલના હિતોની દૃષ્ટિએ અનુરૂપ ૧૪ ની ચકાસણીમાંથી પાર ઉતરશે. જાહેર હિત સિવાયની અન્ય કોઈપણ પદ્ધતિ માટે તેની નિષ્પક્ષતા, વાજબીપણું અને વાજબીતા માટે ચકાસણી જરૂરી રહેશે.

૧૦.૧ જ્યારે ક્વોરી લીઝના નિકાલ સાથે સંબંધિત તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૩ ના નીતિગત પરિપત્રને બારીકાઈથી જોવામાં આવે છે, ત્યારે તેનું શીર્ષક

તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પછી મળેલી અરજીઓ સાથે સંબંધિત હોવાનું છે અને આવી અરજી માટે, ઠરાવ જાહેર હરાજી દ્વારા નિકાલના માપદંડ નક્કી કરે છે. શીર્ષક સિવાય, ઠરાવમાં ક્યાંય પણ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ ની તારીખને ઠરાવમાં સમાવિષ્ટ નીતિગત જોગવાઈ માટે વિભાજક રેખા તરીકે ગણવામાં આવી હોવાનો ઉલ્લેખ નથી. કોઈપણ દષ્ટિએ, એ સૂચવવા અને જોગવાઈ કરવા માટેનો તર્ક પૂરું પાડવાનું કામ રાજ્યનું છે કે ક્વોરી લીઝ માટે તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પછીની અરજીઓનો જાહેર હરાજીની પદ્ધતિથી નિકાલ કરવામાં આવશે, અને માત્ર આવો તર્ક પૂરો પાડવામાં આવે તો જ, અરજદારો તરફે એ રજૂઆત સ્વીકારી શકાય કે તેમની અરજીઓ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૦ પહેલાની હોવાથી, તેનો જાહેર હરાજી સિવાયની અન્ય રીતે નિકાલ થઈ શકે છે અને તેમના દ્વારા અરજી કરાયેલ ક્વોરી લીઝ તેમને મંજૂર કરી શકાય છે. આવી દરખાસ્ત ૨૦૧૦ ના નિયમોના નિયમ ૬૯ માંથી ફલિત થતી હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૧૦.૨ એ સાચું હોઈ શકે કે સમાન પરિસ્થિતિ ધરાવતી વ્યક્તિઓના સમૂહને અથવા ચોક્કસ વર્ગને આવી વર્ગને સારવાર/વ્યવહાર આપવાના હેતુ માટે વર્ગીકૃત કરવાના હેતુસર કટ-ઓફ તારીખ નિયત કરવી અને તેની પસંદગી કરવી માન્ય છે, શરત એ છે કે કટ-ઓફ તારીખ પાછળ કોઈ તર્ક હોવો જોઈએ. માત્ર આવો તર્ક જ બે અલગ વર્ગ બનાવવાની પરવાનગી આપે છે જે અન્યથા સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ ના હેતુ માટે એક સમાન વર્ગ બની રહેતે. માત્ર કટ-

ઓફ તારીખ પોતાના મેળે અને તેની વાજબીતા અને તર્કનું પીઠબળ ન હોય તો તે માન્ય વર્ગીકરણના આધાર તરીકે વાજબી ઠરી શકે નહીં.

૧૦.૩ જો ઉપરોક્ત ચર્ચા અને ઉભરી આવતી કાયદાની સ્થિતિમાંથી બે દરખાસ્તોનો સારાંશ કાઢવાનો હોય, તો એવો નિર્ણય લેવો પડે કે ક્વોરી લીઝના નિકાલ માટે, કાયદામાં માન્ય અપવાદો સિવાય, જે પદ્ધતિ નિયમન કરે તે જાહેર હરાજી છે. ક્વોરી લીઝની અરજીઓ સાથે કામ લેવા માટે અન્ય કોઈપણ આધાર વિનાની ચોક્કસ કટ-ઓફ તારીખમાં કોઈ તર્ક છે તેમ કહી શકાય નહીં અને એવું તર્કસંગત રીતે દલીલ કરી શકાય નહીં કે ક્વોરી લીઝ માટે વ્યક્તિઓની અરજીઓ માત્ર ચોક્કસ તારીખ પહેલાની હોવાના કારણે, અરજદારો એવો દાવો કરી શકે કે તેમનો હરાજી સિવાયની અન્ય રીતે નિકાલ કરવામાં આવે, ભલે, ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવાના હેતુ માટે તમામ અરજીઓ અને અરજદારો એક જ સમાન વર્ગની રચના કરતા હોય. ચોક્કસ તારીખ પહેલાંની અરજી માત્ર પડતર હોવાથી, ભલે લાંબા સમયથી પડતર હોય, કોઈ પ્રસ્થાપિત કે નિશ્ચિત અધિકાર નિર્માણ થઈ શકે નહીં. ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવાનો સમય આવે ત્યારે, સદર તારીખે પ્રવર્તમાન નિયમો અને નીતિના આધારે કાયદા મુજબ તેને ધ્યાનમાં લેવા પાત્ર છે.

૧૧. વૈધાનીક જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લીધા પછી, ક્વોરી લીઝ માટેની અરજીઓ મંજૂર કરવા અને તેના નિકાલના સંબંધમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ ઠરાવો અને પરિપત્રોમાં પ્રતિબિંબિત નીતિની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, અને ઉપર પ્રકાશિત કાનૂની સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખતાં, દરેક

કેસમાં અરજદારની રિવીઝન અરજી નામંજૂર કરતા પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત હુકમો તેમજ ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા માટે સંબંધિત અરજદારની અરજી નામ જૂર કરતા કલેક્ટરના અનુરૂપ હુકમમાં રીટ હકૂમતનો ઉપયોગ કરીને કોઈપણ દખલગીરી કરવાની જરૂર નથી તેમ ઠરાવવામાં આવે છે.

૧૧.૧ જો કે, અરજદારોની અરજીઓ અને સત્તાધિકારીઓ દ્વારા ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવાના સંબંધમાં નીચે મુજબના નિર્દેશો નિયમન કરશે.

(૧) મથાળા હેઠળની અરજીઓમાં દરેક અરજદાર દ્વારા ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા માટે કરવામાં આવેલી અરજી હાલના હુકમથી બંધ થયેલી ગણવામાં આવશે નહીં;

(૨) અરજીઓ જીવંત રહેશે. જો સક્ષમ સત્તાધિકારી ક્વોરી મંજૂર કરવાના હેતુ માટે વિસ્તાર ઉપલબ્ધ કરાવવાનું નક્કી કરે, તો સંબંધિત ક્વોરી લીઝ વિસ્તારના નિકાલ સમયે ક્વોરી લીઝ મંજૂર કરવા માટેની અરજદારોની વિનંતી ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે;

(૩) તે સંબંધિત સમયે, અરજદારો-અરજીકર્તાઓની અરજી, જો તેઓ તેમ ઈચ્છે તો, કાયદા મુજબ અને તે સમયે પ્રવર્તમાન હોય તેવા નીતિના ધોરણો મુજબ ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે;

(૪) સામાવાળા-રાજ્યના સત્તાધિકારીઓ અનિવાર્યપણે પટેલ વિષ્ણુભાઈ મગનભાઈ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટે પ્રસ્થાપિત કરેલા કાયદાથી માર્ગદર્શિત થશે અને તે, સામાન્ય રીતે, સુલેખન સિંહ (ઉપર મુજબ) માં, ખાસ કરીને ચુકાદાના ફકરા ૨૦ માં ભાર મૂકવામાં આવેલા સિદ્ધાંતમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ભાર મૂક્યા મુજબ ક્વોરી લીઝની ફાળવણીની બાબતમાં નિષ્પક્ષતા અને સમાનતાના સિદ્ધાંત દ્વારા માર્ગદર્શિત રહેશે, અને હાલના હુકમમાં પ્રસ્થાપિત દરખાસ્ત દ્વારા માર્ગદર્શિત રહેશે;

(૫) ઉપરોક્ત ચર્ચા અને કારણોસર વાદગ્રસ્ત હુકમોમાં કોઈ દખલગીરી કરવામાં આવતી નથી અને તેને બહાલ રાખવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત નિર્દેશોને આધીન રહીને તમામ અરજીઓ નામંજૂર તરીકે નિકાલ કરવામાં આવે છે. દરેક અરજીમાં નોટીસ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

(એન. વી. અંજારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.